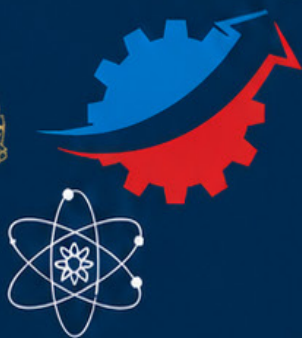

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
IYUL/7-SON, III-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ФИЛИАЛ В Г. ТАШКЕНТЕ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyul.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA KREDIT BOZORINI RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR.....	9
Javlanova Shaxnoza Djalolitdinovna	

O'ZBEKISTONDA KREDIT BOZORINI RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR

Javlanova Shaxnoza Djalolitdinovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda kredit bozorining shakllanishi va rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari tahlil qilingan. Shuningdek, tijorat banklari kredit portfelining o'sishi, raqamli kreditlash texnologiyalarining kengayishi, mikromoliya xizmatlarining rivojlanishi hamda kredit bozorini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Kredit bozorining barqaror rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar baholanib, uning samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. So'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlarning kredit infratuzilmasini mustahkamlash, Bazel standartlarini joriy etish, raqamli bank xizmatlarini kengaytirish hamda islomiy moliya institutlarini rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kredit bozori, tijorat banklari, kredit siyosati, raqamli kreditlash, mikromoliya, kredit infratuzilmasi, moliyaviy inklyuzivlik, kredit risklari.

Аннотация. В статье проанализированы современные тенденции формирования и развития кредитного рынка Узбекистана. Особое внимание уделено росту кредитного портфеля коммерческих банков, расширению технологий цифрового кредитования, развитию микрофинансовых услуг, а также приоритетным направлениям совершенствования кредитного рынка. Оценены основные факторы, влияющие на устойчивое развитие кредитного рынка, и разработаны научно-практические предложения по повышению его эффективности и конкурентоспособности. Обосновано значение проводимых в последние годы реформ в укреплении кредитной инфраструктуры, внедрении стандартов Базеля, расширении цифровых банковских услуг и развитии институтов исламского финансирования.

Ключевые слова: кредитный рынок, коммерческие банки, кредитная политика, цифровое кредитование, микрофинансирование, кредитная инфраструктура, финансовая инклюзия, кредитные риски.

Abstract. This article analyzes the modern trends in the formation and development of the credit market in Uzbekistan. Particular attention is paid to the growth of commercial banks' loan portfolios, the expansion of digital lending technologies, the development of microfinance services, and the priority areas for improving the credit market. The study evaluates the key factors influencing the sustainable development of the credit market and develops scientific and practical proposals aimed at improving its efficiency and competitiveness. The significance of recent reforms in strengthening credit infrastructure, implementing Basel standards, expanding digital banking services, and developing Islamic finance institutions is substantiated.

Keywords: credit market, commercial banks, credit policy, digital lending, microfinance, credit infrastructure, financial inclusion, credit risks.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida moliya bozorlarining samarali faoliyat yuritishi iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, kredit bozori investitsiya jarayonlarini faollashtirish, ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy resurslar bilan ta'minlash hamda aholining iste'mol talabini qondirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda bank-moliya tizimini liberallashtirish, kredit munosabatlarini bozor tamoyillari asosida tashkil etish hamda xususiy sektorni moliyaviy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar izchil amalga oshirilmoqda. Natijada kredit xizmatlarining turlari kengayib, raqamli texnologiyalarga asoslangan kreditlash mexanizmlari joriy etilmoqda. Shu bilan birga, kredit portfeli sifatini oshirish, kredit risklarini samarali boshqarish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bank-moliya tizimini yanada takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish strategiyasida bozor talablari asosida kreditlash, banklarning davlat resurslariga bo'lgan qaramligini kamaytirish, kredit portfeli sifati va tavakkalchiliklarni boshqarish tizimini takomillashtirish hamda kreditlash hajmi o'sishining mo'tadil darajasini

ta'minlash mamlakat bank tizimini isloh qilishning ustuvor yo'nalishlari sifatida belgilangan [1]. Mazkur ustuvor yo'nalishlar tijorat banklarining kredit portfelini boshqarish amaliyotini yanada takomillashtirish va kreditlash samaradorligini oshirish uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

2024-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, respublikamiz tijorat banklari tomonidan berilgan kreditlarning umumiy hajmida muammoli kreditlarning salmog'i 3,5 foizni tashkil etgan [2].

Hozirgi davrda respublikamizda tijorat banklari kreditlarining daromadliligi va riskiligi o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash, kredit risklarini baholash va boshqarish amaliyotini takomillashtirish, kreditlar narxining barqarorligini ta'minlash, kreditlarning resurs bazasini mustahkamlash hamda tijorat banklarining kreditlash faoliyatini tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Shuningdek, kredit oluvchilarning defolt riskini baholash aniqligini oshirish va banklarning kreditlash faoliyatini zamonaviy innovatsion texnologiyalar asosida rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish masalalari iqtisodchi olimlar, xalqaro moliya institutlari hamda mamlakatimiz iqtisodiy siyosatini shakllantiruvchi tashkilotlar tomonidan keng o'rganilmoqda. Mazkur yo'nalishdagi ilmiy izlanishlar, asosan, kredit bozorining institutsional asoslari, bank tizimining barqarorligi, kredit resurslaridan samarali foydalanish, kredit risklarini boshqarish hamda raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish masalalariga bag'ishlangan.

Xorijiy olimlardan Joseph E. Stiglitz va Andrew Weiss kredit bozoridagi axborot asimmetriyasi nazariyasini rivojlantirgan bo'lib, ularning tadqiqotlarida kreditlash jarayonida qarz oluvchilar haqidagi axborotning to'liq emasligi kredit resurslarining samarali taqsimlanishiga ta'sir etishi asoslab berilgan. Mualliflarning ilmiy qarashlariga ko'ra, kredit risklarini baholashning nazariy va amaliy asoslarini takomillashtirish bank tizimining barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Frederic S. Mishkin o'zining bank ishi va moliyaviy bozorlarga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlarida moliyaviy tizimning iqtisodiy o'sishdagi ahamiyatini tahlil qilgan. Olimning fikricha, kredit bozorining samarali faoliyat yuritishi iqtisodiyotda investitsiya faolligini oshirish, xususi sektor rivojini qo'llab-quvvatlash va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashning muhim shartlaridan biridir.

Ross Levine moliyaviy vositachilikning iqtisodiy o'sishga ta'sirini tadqiq etib, bank kreditlarining hajmi va sifati iqtisodiyotning raqobatbardoshligi hamda investitsiya muhitini shakllantirishda muhim omil ekanligini ilmiy jihatdan asoslagan.

O'zbekiston iqtisodchilari tomonidan ham kredit bozorini takomillashtirishga oid qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Xususan, mamlakatimiz olimlari tijorat banklarining kredit siyosati, kredit portfelini diversifikatsiya qilish, kichik biznes va xususi tadbirkorlikni kreditlash, ipoteka kreditlari, raqamli bank xizmatlari hamda kredit risklarini boshqarish masalalarini keng tahlil qilganlar. Ushbu tadqiqotlarda milliy iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank kreditlarining ahamiyati, kredit resurslaridan samarali foydalanish mexanizmlari va kredit bozorini liberallashtirishning ustuvor yo'nalishlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan e'lon qilinayotgan tahliliy hisobotlar va pul-kredit siyosatiga oid materiallarda kredit bozorining joriy holati, banklarning kredit portfeli tarkibi, kreditlash sur'atlari, muammoli kreditlar ulushi hamda kredit risklarini boshqarishga qaratilgan chora-tadbirlar muntazam yoritib borilmoqda. Mazkur hisobotlar mamlakat kredit bozorining zamonaviy tendensiyalarini baholashda muhim axborot manbalaridan biri hisoblanadi [3].

Shuningdek, Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) va Jahon banki (World Bank) hisobotlarida O'zbekiston moliya sektorida amalga oshirilayotgan institutsional islohotlar, davlat ishtirokini optimallashtirish, xususi banklarni rivojlantirish, raqobat muhitini kuchaytirish hamda moliyaviy inklyuzivlikni oshirish yo'nalishlariga alohida e'tibor qaratilgan. Mazkur tashkilotlarning tahliliy materiallarida kredit bozorining barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun korporativ boshqaruvni takomillashtirish, kredit risklarini xalqaro standartlar asosida baholash va raqamli moliyaviy xizmatlarni kengaytirish muhim yo'nalishlar sifatida qayd etilgan.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kredit bozorining nazariy va amaliy jihatlari yetarlicha o'rganilgan. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot sharoitida fintex texnologiyalarining kredit bozoriga ta'siri, sun'iy intellekt asosida kredit skoringini rivojlantirish, yashil moliya instrumentlarini kreditlash tizimiga integratsiya qilish hamda islomiy moliya tamoyillari asosida kredit xizmatlarini kengaytirish kabi yo'nalishlar yanada chuqur ilmiy tadqiqotlarni talab etadi.

Shu bois mazkur maqolada O'zbekistonda kredit bozorining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari, unga ta'sir etuvchi asosiy omillar va istiqbolli rivojlanish yo'nalishlari ilmiy-nazariy hamda amaliy nuqtayi nazardan kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari asosida kredit bozorining raqobatbardoshligini oshirish, moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va kredit resurslaridan foydalanish samaradorligini yuksaltirishga qaratilgan

ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda O'zbekistonda kredit bozorining rivojlanish tendensiyalarini aniqlash va unga ta'sir etuvchi omillarni baholash uchun qiyosiy tahlil, statistik tahlil, guruhlash, umumlashtirish, tizimli yondashuv va mavhum-mantiqiy fikrlash usullaridan foydalanildi. 2021-2025-yillar davomida tijorat banklari kreditlarining valyutaviy tarkibi hamda kredit bozoridagi tarkibiy o'zgarishlar dinamik jihatdan tahlil qilindi. Kredit risklari, raqamli kreditlash, uzoq muddatli resurslar, fintex xizmatlari va moliyaviy inklyuzivlikka ta'sir etuvchi omillar guruhlandi. Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, davlat statistika ma'lumotlari hamda xalqaro moliya institutlari materiallari tashkil etdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash, investitsiya faolligini rag'batlantirish va xususiy sektorni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakatda bank-moliya tizimini liberallashtirish, raqamli moliyaviy xizmatlarni kengaytirish, kreditlash jarayonlarini soddalashtirish hamda xususiy banklar ulushini oshirishga qaratilgan izchil islohotlar natijasida kredit bozorida sifat jihatidan yangi rivojlanish bosqichi shakllanmoqda.

Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi kredit bozorining rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Masofaviy bank xizmatlari, onlayn kreditlash platformalari, avtomatlashtirilgan scoring tizimlari va sun'iy intellekt asosida ishlovchi tahlil mexanizmlarining qo'llanilishi kredit arizalarini ko'rib chiqish muddatlarini qisqartirish va inson omilini optimallashtirishga xizmat qilmoqda. Natijada kredit ajratish jarayonlarining tezkorligi, qulayligi va shaffofligi oshib, moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda.

Shu bilan birga, kredit bozorining yanada rivojlanishi uchun ayrim yo'nalishlarda qo'shimcha imkoniyatlar mavjud. Jumladan, uzoq muddatli moliyaviy resurslar bazasini kengaytirish, kredit risklarini samarali boshqarish, garov ta'minoti mexanizmlarini takomillashtirish hamda muammoli kreditlarni boshqarish samaradorligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, kichik biznes subyektlari va yangi tashkil etilgan korxonalarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish kredit bozorining inklyuzivligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tahlil natijalariga ko'ra, kredit bozorining samaradorligi bir qator o'zaro bog'liq omillar bilan bevosita belgilanadi. Xususan, raqamli kreditlash tizimining rivojlanishi, kredit risklarini baholash mexanizmlarining takomillashuvi, kredit axborotlari bazasining kengayishi, uzoq muddatli moliyaviy resurslar hajmining oshishi, fintex tashkilotlari ishtirokining kuchayishi hamda aholining moliyaviy savodxonligini yuksaltirish kredit bozorining barqaror va raqobatbardosh rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi (1-jadval).

1-jadval

Kredit bozoriga ta'sir etuvchi omillar tahlili¹

Kredit bozoriga ta'sir etuvchi omillar	Ta'sir darajasi	Kutilayotgan natija
Raqamli kreditlash tizimini rivojlantirish	Yuqori	Kredit berish jarayoni tezlashadi
Kredit risklarini baholashni takomillashtirish	Yuqori	Muammoli kreditlar ulushi kamayadi
Kredit byurolari ma'lumotlar bazasini kengaytirish	O'rta	Qarz oluvchilarni baholash aniqligi oshadi
Uzoq muddatli resurslar hajmini ko'paytirish	Yuqori	Investitsion kreditlar hajmi oshadi
Fintex tashkilotlari ishtirokini kuchaytirish	O'rta	Raqobat muhiti yaxshilanadi
Moliyaviy savodxonlikni oshirish	O'rta	Kredit intizomi mustahkamlanadi

Tahlil jarayonida aniqlanishicha, kredit bozorining barqaror rivojlanishi nafaqat kredit hajmining oshishi, balki kredit resurslaridan foydalanish sifati va samaradorligining yuksalishi bilan ham belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, kredit portfelini diversifikatsiya qilish, iqtisodiyot tarmoqlari kesimida kredit risklarini maqbul darajada taqsimlash, zamonaviy scoring modellaridan foydalanish hamda stress-testlarni muntazam o'tkazish kredit risklarini samarali boshqarish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, xalqaro tajriba kredit bozorining raqobatbardoshligini oshirishda tijorat banklari bilan bir qatorda mikromoliya tashkilotlari, lizing kompaniyalari, fintex platformalari va islomiy moliya institutlarining faol ishtiroki muhim ekanligini ko'rsatadi. Shu bois O'zbekistonda mazkur moliyaviy institutlarning huquqiy

¹ Jadval muallif tomonidan tuzildi.

va institutsional asoslarini yanada takomillashtirish kredit bozorini diversifikatsiya qilish, moliyaviy xizmatlar ko'lamini kengaytirish hamda raqobat muhitini rivojlantirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi.

Umuman olganda, o'tkazilgan tahlillar natijasi O'zbekiston kredit bozorida so'nggi yillarda barqaror o'sish tendensiyasi shakllanganini ko'rsatmoqda. Kelgusida kredit resurslarining sifatini oshirish va ularni iqtisodiyot tarmoqlari o'rtasida samarali taqsimlash, raqamli kreditlash infratuzilmasini yanada rivojlantirish, kredit risklarini boshqarishning xalqaro standartlarini keng joriy etish hamda xususiy sektorning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish kredit bozorining barqarorligi va raqobatbardoshligini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi (2-jadval).

2-jadval

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kreditlarining valyutaviy tarkibi, foizda²

Kreditlar	2021-y.	2022-y.	2023-y.	2024-y.	2025-y.
Kreditlar – jami	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Shu jumladan:					
Milliy valyutadagi kreditlar	51,7	81,6	56,6	62,7	59,6
Chet el valyutasidagi kreditlar	48,3	18,4	43,4	37,3	40,4

Izoh: ma'lumotlar har bir moliyaviy yilning 31 dekabr holatiga olingan.

2-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, respublikamiz tijorat banklari tomonidan ajratilgan kreditlarning umumiy hajmida chet el valyutasidagi kreditlar ulushi 2021-2025-yillarda muayyan darajada saqlanib qolgan. Mazkur davrda xorijiy valyutadagi kreditlar ulushining o'zgarishi kredit bozorida milliy va xorijiy valyutadagi kreditlar nisbatining dinamik tarzda shakllanganini ko'rsatadi. Xususan, 2021-yilda chet el valyutasidagi kreditlar ulushi 48,3 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilda ushbu ko'rsatkich 18,4 foizgacha pasaygan. Keyingi yillarda esa mazkur ulush 2023-yilda 43,4 foiz, 2024-yilda 37,3 foiz va 2025-yilda 40,4 foizni tashkil etgan. Bu holat kredit bozorida valyutaviy tarkibning turli yillarda o'zgarib borganini ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan rasman e'lon qilingan ma'lumotlarga ko'ra, 2022-yilda imtiyozli kreditlar qoldig'i 139 trln so'mga yetgan. Shu bilan birga, ularning jami ajratilgan kreditlardagi ulushi 2021-yildagi 39 foizdan 36 foizgacha o'zgargan. Tijorat banklari kredit portfeli tarkibida dollarlashuv darajasi ham 2022-yilda 2 foiz bandiga kamayib, 47 foizni tashkil etgan.

2022-yilda xorijiy kredit liniyalari mablag'lari hisobidan tadbirkorlik subyektlarining qariyb 13,1 mingta loyihasini moliyalashtirish uchun 2,1 mlrd dollar miqdorida mablag' yo'naltirilgan. Shundan 1,8 mlrd dollar, ya'ni jami xorijiy kredit liniyalarining 86 foizi davlat kafolatisiz to'g'ridan-to'g'ri jalb qilingan mablag'lar hisobidan moliyalashtirilgan.

Mazkur kredit mablag'larining 1,5 mlrd dollari, ya'ni 70 foizi sanoat sohasidagi loyihalarga, 111 mln dollari, ya'ni 5 foizi qishloq xo'jaligi sohasidagi loyihalarga, 244 mln dollari, ya'ni 12 foizi savdo va umumiy ovqatlanish sohasidagi loyihalarga hamda 262 mln dollari, ya'ni 13 foizi xizmat ko'rsatish va boshqa sohalaridagi loyihalarga yo'naltirilgan. Mazkur taqsimot xorijiy kredit liniyalari mablag'larining, avvalo, iqtisodiyotning real sektori va xizmat ko'rsatish sohalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilganini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kredit bozori milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim moliyaviy mexanizmlardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda bank-moliya tizimini isloh qilish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, xususiy banklar faolligini oshirish va kredit munosabatlarini bozor tamoyillari asosida tashkil etishga qaratilgan chora-tadbirlar kredit bozorining rivojlanish sur'atlarini sezilarli darajada jadallashtirishga xizmat qilmoqda.

Tahlillar natijasida kredit bozorining kengayishi iqtisodiyotning real sektorini moliyalashtirish, investitsiya faolligini oshirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash hamda aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga ijobiy ta'sir ko'rsatayotgani aniqlandi. Shu bilan birga, raqamli kreditlash platformalari, avtomatlashtirilgan scoring tizimlari va kredit axborotlari bazalarining rivojlanishi kredit berish jarayonlarining tezkorligi va shaffoqligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Kredit bozorining yanada barqaror va samarali rivojlanishi uchun uzoq muddatli resurslar bazasini kengaytirish, ayrim tarmoqlarda kredit risklarini samarali boshqarish, garov ta'minoti mexanizmlarini takomillashtirish, moliyaviy savodxonlikni yuksaltirish hamda kichik biznes subyektlarining moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo'nalishlarni

2 Jadval muallif tomonidan O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining (www.cbu.uz) statistik ma'lumotlari asosida tuzilgan.

izchil takomillashtirish kredit bozorining raqobatbardoshligi va barqarorligini yanada mustahkamlash uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi.

Umuman olganda, O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish istiqbollari raqamli moliya texnologiyalarini kengaytirish, xalqaro bankchilik standartlarini joriy etish, kredit risklarini samarali boshqarish va xususiy sektor ishtirokini oshirish bilan uzviy bog'liq bo'lib, ushbu yo'nalishlar mamlakat iqtisodiyotining uzoq muddatli va barqaror o'sishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi:

- Kredit risklarini baholash tizimini takomillashtirish maqsadida sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalariga asoslangan zamonaviy kredit skoringi modellarini tijorat banklari amaliyotiga keng joriy etish;
- Uzoq muddatli kredit resurslari hajmini kengaytirish uchun kapital bozori instrumentlari, korporativ obligatsiyalar va xalqaro moliya institutlari mablag'laridan foydalanish imkoniyatlarini oshirish;
- Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirishni kengaytirish maqsadida garovsiz yoki qisman kafolatlangan kredit mahsulotlarini rivojlantirish hamda davlat kafolati mexanizmlarini takomillashtirish;
- Raqamli kreditlash infratuzilmasini rivojlantirish orqali onlayn kredit xizmatlari, masofaviy identifikatsiya, elektron shartnomalar va avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish tizimlaridan keng foydalanish;
- Kredit axborotlari almashinuvini takomillashtirish maqsadida kredit byurolari ma'lumotlar bazasini kengaytirish, ma'lumotlarning aniqligi va tezkorligini ta'minlash hamda banklar o'rtasida axborot integratsiyasini kuchaytirish;
- Muammoli kreditlar ulushini maqbul darajada saqlash maqsadida banklarda erta ogohlantirish (Early Warning System) tizimlarini rivojlantirish, kredit portfelini muntazam stress-testdan o'tkazish va riskka asoslangan monitoring tizimini kuchaytirish;
- Moliyaviy inkluzivlikni oshirish maqsadida aholining moliyaviy savodxonligini yuksaltirish, qishloq hududlarida raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish hamda mikromoliya tashkilotlari va fintex kompaniyalari faoliyatini qo'llab-quvvatlash;
- Yashil moliya va islomiy moliya instrumentlarini rivojlantirish orqali ekologik barqaror loyihalarni kreditlash, energiya tejamkor texnologiyalarga investitsiyalarni rag'batlantirish hamda muqobil moliyalashtirish mexanizmlarini keng joriy etish.

Mazkur takliflarni izchil amalga oshirish O'zbekistonda kredit bozorining samaradorligini oshirish, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash, bank tizimining raqobatbardoshligini kuchaytirish va iqtisodiyotning real sektorini uzoq muddatli moliyaviy resurslar bilan ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-sonli "2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. – <https://lex.uz/docs/-4811025>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosati sharhi. – Toshkent, 2024-2025-yillar.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimi barqarorligi to'g'risida hisobot (Financial Stability Report). – Toshkent, 2024-2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimi va kredit tashkilotlari faoliyati bo'yicha statistik byulletenlar. – Toshkent, 2024-2025.
6. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. 13th Edition. – Pearson Education, 2022.
7. Stiglitz J. E., Weiss A. Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. The American Economic Review. – 1981. – Vol. 71. – No. 3. – P. 410.
8. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence. In: Handbook of Economic Growth. – Elsevier, 2005.
9. Saunders A., Cornett M. Financial Institutions Management: A Risk Management Approach. 10th Edition. – McGraw-Hill Education, 2021.
10. Rose P. S., Hudgins S. C. Bank Management and Financial Services. 10th Edition. – McGraw-Hill Education, 2020.
11. Hull J. C. Risk Management and Financial Institutions. 6th Edition. – Wiley, 2023.
12. World Bank. Uzbekistan Country Economic Memorandum. – Washington, D.C., 2024.
13. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy veb-sayti. – <https://cbu.uz/uz/>.
14. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi rasmiy veb-sayti. – <https://stat.uz/uz/>.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100